

03/946/2
H12

НА ЧУЖЫНЕ

Рег. м. 273006
1920

№ 1.
САКАВІК 1920 г.
РЫГА.

Зьмест №. 1 „На Чужыне“:

	ТЭКСТ:			МАЛЮНКІ:	
--	--------	---	---	----------	---

1. Стацыя Рэдакцыі.	Стр.	1	1. Група Членаў Рады Беларускай Калёніі ў Латвіі	Стр.	3
2. „Думкі Беларуса на чужыне“. верш Янкі Купалы	„	2	2. Палкоўнік К. Езавітоў	„	4
3. „Покліч Бацькі“. -верш Гэн. Булак-Балаховіча.	„	2	3. Падпалкоўнік Р. Шолкоў	„	5
4. „Беларусы ў Латвіі“	„	3	4. Гэнэрал-маёр Булак-Балаховіч	„	7
5. „Беларусы ў Эстii“	„	6—7	5. Інжэнер К. Душэўскі са сваім Ад’ютантам Капітанам Кордам і Сэкрэтаром М. Ляховічам	„	8
6. „Беларусы ў Фінляндэіі“	„	8	6. Беларуская Танцаўшчыца Гр. Ф. Данілюк	„	8
7. „Беларусы ў Літве“	„	9—10	7. П. А. Крэчэўскі	„	9
8. „Беларусь паміж сваімі суседзямі“ -стацыя А. Смоліча.	„	11—12	8. Подпаручік Мацыеўскі	„	10
9. Весткі с Бацькаўшчыны	„	13—14	9. Язэп Варонка	„	10
10. Беларуская Марсельеза	„	15	10. Дохтар Антон Луцкевіч	„	13
11. Беларускі друк	„	16	11. Сымон Рак-Міхалоўскі	„	13
12. Паштовая скрынка	„	16	12. Беларуск. Камэндантура ў Гродно	„	13
			13. Томаш Грыб	„	14
			14. Язэп Мамонька	„	14
			15. Беларусы і амерыканцы ў Гродно	„	14

Н О Т Ы:

Беларускі Рэвалюцыйны Гімн	„	15
--------------------------------------	---	----

М А П Ы:

1. „Палажэньне Беларусі ў Эўропе“	„	11
2. „Межы Беларусі“	„	12

№ 2 „НА ЧУЖЫНЕ“

выйдзе ў Красавіку

і будзе зьмешчаць:

а) стацыі: „Беларусы ў Францыі“, „Беларусы ў Чэхіі“, „Беларусы ў Польшчы“, „Беларусы на Украіне“, „Беларусы на Дану“, „Беларусы на Каўказе“, „Беларусы ў Нямеччыне“ і іншыя,

б) малюнкi: партрэты нашых прэдаўнікоў пры урадах Эўропы і фатаграфіі груп беларускіх дзеячаў і нацыянальных ўстаноў на чужыне,

в) карты і ноты.

05(476) : 9
H12

НА ЧУЖЫНЕ

літэратурна-грамадзянскі штомесячнік.

Сакавік 1920 г.

Адрес Рэдакцыі і Канторы:

м. Рыга, Бульвар Тотлебена 7, кв. 3.

№ 1.

3 Сакавіка 1920 года.

Чатыры гады с паловай цягнулася Вялікая Вайна, грамыхалі тысячы гармат, застілаючы ўвесь зямны шар воблакамі парахавога дыму, і арашаючы Зямлю патокамі чалавечай крыві.

Чатыры с паловай гады не бачыла чалавечэства ні воднаго луча Сонца Міра і задыхалася ў атмасфэры чалавеканенавісьнічэства і удушлівых газаў.

І вось год таму назад у адным з куткоў Зямлі сыціхлі грозныя удары, медленна-медленна пачаў распаўзацца едкі дым, і робка засьвеціўся першы слабы луч Сонца Міра.

На Заходзе Эўропы пачынаўся першы Мірны Дзень. Убіраліся трупы; раўняліся акопы, запахівалася зямля, зьверталіся гаспадары ў свае хаты.

Над намі тады, як і да гэтага часу, вісели цемныя, мрачныя клубы, навесаўшыя ўсе ніжэй і ніжэй. Уся Бацькаўшчына пылала ў агнях, удоль і паперок яе йшлі акопы і шырокія поласы калючай провалакі, пуставалі паля, чарнелі спелёныя руіны хат, вёсак і гарадоў, далека за межы сваёй Бацькаўшчыны была выкінута большая палова яе лепшых сыноў.

Прайшоў год.

Мільёны людзей ужэ загіблі свае раны, адбудаваў свае хаты і зноў мірна працуюць над счаслівай будучынай свайго краю.

Мы, беларусы, ешчэ не дачэкаліся да гэтага сьвята. Над нашымі галавамі ешчэ круцяцца смрадныя клубы, мы ешчэ не бачым сонца, мы ешчэ павінны змагацца з нашымі угнетацелямі і бароцца за сваю светлую будучыну.

Цяжка працуюць над Родным Будынкам астаўшыся на Бацькаўшчыне беларусы. Крок за крокам адваёвваюць яны Родную Зямельку і адстаіваюць свае правы на яе.

С трэпетам сэрца слязім мы, апынiўшыся на чужыне, за гэтай барацьбой, цешымся с кожнай самай маленечкай удачы і горка сумуем, калі бачым няўспехі нашых братоў.

Але ў гэтай барацьбе мы не павінны астацца толькі сьведкамі.

У гэтым цяжкім змаганьні мы павінны дапамагчы нашым братам ўсім, чым толькі можам: і моральным падтрыманьнем, і грашмі, і аружнай сілай.

Першыя крокі ў гэтым кірунку ужэ зроблены. Ужэ мы не раскіданы па ўсяму сьвету асобнымі, адарванымі друг ад друга адзінкамі, ужэ мы згуртаваліся на чужыне ў Калёніі, ужэ маем сваі нацыянальныя Установы, але гэта толькі першы крок. За ім павінна ісьці аб'яднаньне ўсіх зарубежных Беларусаў, каб агульнымі сіламі ратаваць Бацькаўшчыну.

Каб пасабіць гэтаму аб'яднаньню, каб выявіць усе Беларускія сілы, працуючыя на чужыне, каб злучыць іх у моцны зьвязак і працягнуць руку помачы нашым змучаным братам на Бацькаўшчыне, — выпускаем мы гэты штомесячнік.

Крэпка гуртуйцеся каля яго, Беларусы!

Хай ён будзе нашым маяком, і нашым званам на чужыне. Хай сьвет і гул яго моцных удараў, аб'ядная нас тутак, ляціць на Бацькаўшчыну і дае сілы тым, хто часамі апускае у цяжкай барацьбе рукі.

Думкі беларуса на чужыне.

Я ад вас далёка, бацькаўскія гоні, —
На чужое небо ўжо гляджу сягонья,

Але думкай, сэрцам толькі вас я знаю;
Як і жыў, жыву я ў сваім родным краю.

І німа на сьвеце так вялікай меры,
І німа на сьвеце так каваных дзьеваў,

Каб хоць на часіну ў будні, ці ў нядзелі
Беларусь са мною разлучыць пасьмелі.

* * *

Я ад вас далёка... А дзе ні гляджу я,
Дома толькі думка днюе і начуе;

Знаю толькі пушчы Белавежскай гоман,
Знаю толькі рэчку — с плыткамі Нёман.

Дзе ў чужыне будзе сад так гадаваны,
Дзе такі там хорам важна збудаваны,

Што мне замянілі-б хату і бярозкі,
Хату і бярозкі балерускай вёскі...

* * *

Я ад вас далёка... Дзеліць нас паўсьвета, —
А жыву-ж я з вамі і зіму і лета;

Чую з вамі ў восень непагоды песьню,
Цешуся с праталін вольнага прадвесня.

І ці сонцэ ўзойдзе, і ці сонцэ зайдзе, —
Вечна з думкай там я, мой спакойны край дзе;

З выраю-ж як толькі сустрачаю гусі,
Весьці ў іх пытаю з роднай Беларусі.

* * *

Я ад вас далёка... Жыву меж чужымі,
Чую-ж вашы песьні, — вотклік плю сваімі;

Дабываю песьні ад душы, ад сэрца,
Аж-бы сам за імі к вам ляцеў, здаецца.

Не зрабіць нікому гэткай дамавіны,
І ня вырыць ямы гэтакай глыбіны,

Каб у іх з вачэй мне Беларусь — маці,
Як людзей хаваюць, гэтак пахаваці.

* * *

Я ад вас далёка... Божэ ты мой мілы!
Неразлучны з вамі да самай магілы,

Не пакіну думаць сьвітам і ў пацёмку,
Як там жывецца вы, як жыве старонка.

А хоць дасьць мне доля ў дамавіне мейсца, —
Ўстане цень з зямлі мой, на крыж абапрэцца

І ў той бок глядзеці будзе век нязводна,
Гдзе лежаць загоны Беларусі Роднай.

Янка Купала.

Покліч Бацькі.

Праз цёмныя хмары на чуждай старонцэ
Зірнула на нас цёпла-роднае сонцэ,
І гоман пачуў я з радной стараны:
„Свабода калоціцца ў нашэ ваконцэ,
За Бацькаўшчыну ўсталі яе ўсе сыны!“

Сынкі! а мы што-жа?
Нам будзе ня гожа,
Каб мы не пайшлі на падмогу!

Сьмялей, не аглядайцесь,
Хутчэй сабірайцесь
І будзем гатовы ў дарогу!

Бацька.

25. 11. 1919 г.
Рэвель.

Беларусы ў Латвіі.

Балтыцкае мора, Заходняя Дзевіна і так званая Рыга-Арлоўская чугунка зрабілі тое, што беларусы і латышы ня толькі добра ведаюць друг друга, як суседзі, ня толькі часта па ўсякім справам гасьцілі адзін у другога, але з даўных часоў пэлымі сямействамі перасяляліся друг да друга на вечнае жыццё. Латышы сяліліся у

Арганізацыя яе пачалася ў жніўню с прыездам у Рыгу некаторых беларускіх дзеячоў, павінных ў той момэнт уцекаць з Горадзеншчыны, дзе палякі пачалі арэштываць кіраўнікоў беларускага руху.

7-го верасня, у м. Рызе, адбыўся І-шы Агульны Сход Беларускай Калёніі. Гэты сход

Шэф Вайскова-Дыплематычнай Місіі, Палкоўнік ЕЗАВІТОЎ, сярод членаў Рады Калёніі.

Сядзяць справа налева: 1) Консул Б. Н. Р. у Рызе Штабе-Капітан Б. Шыжковіч; 2) намесьнік Старшыні Рады Беларускай Калёніі ў Латвіі — А. Сцяпура; 3) Шэф Вайскова-Дыплематычнай Місіі Б. Н. Р. ў Латвіі і Эстні — Палкоўнік Езавітоў; 4) Старшыня Рады Калёніі Я. Давілюк; і 5) Прэдаўнік Асобнага Атрада Б. Н. Р. ў Эстні пры Вайскова-Дыплематычнай Місіі — Падпалкоўнік Мінгрэўскі. Стаяць справа налева Члены Рады Беларускай Калёніі ў Латвіі: 1) Я. Спіцын, 2) В. Найдзенаў, 3) П. Цветкоў, 4) В. Быкоў, 5) Г. Казячы, 6) Д. Кадоўба, 7) В. Дзюфбаню і 8) А. Калмановіч.

Беларусі, як арэндатары менняў, як кіраўнікі рожных майстарскіх і устаноў на чугунцы; беларусы ганялі ў Рыгу платы з лесам, вазілі лён і іншыя рэчы.

Вось чаму, як у нас на Беларусі ёсьць шмат латышоў, ды таксама шмат беларусаў жыве ў Латвіі.

Гэта супольнае жыццё і агульныя інтэрэсы абодвух народаў прывялі да таго, што паміж іх ні ў мінуўшыя часы, ні ў сучасны момэнт, ня было ніякіх непаразуменьняў, або сталкнавеньняў, і трэба спадзевацца, што гэтак будзе і ў будучыне.

Беларускае нацыянальнае жыццё ў Латвіі пачалося ўжо даўно. Гadoў 75 таму назад утварылася ў Рызе Беларуска-іўдзейская абшчына; кожны год з адчыненнем навігацыі наезджала ў Латвію шмат беларусаў; у часе вайны існаваў ў Рызе Беларускі Вайсковы Камітэт 12-ай арміі, — але толькі ў сярэдзіне мінулага 1919 году пачынаецца ў Латвіі шырокае аб'яднаньне ўсех беларусаў і праўдзіва нацыянальны рух паміж іх, прывеўшы да стварэньня ў Латвіі Беларускай Калёніі.

Беларуская Калёнія у Латвіі.

Беларуская Калёнія ў Латвіі, налічвае, ў сваім складзе некалькі тысяч беларускіх грамадзян.

насіў вельмі таржэсьцвенны і паважны характар, сабраў больш 500 чалавек беларускіх грамадзян, знайходзіўшыхся ў той момэнт у Рызе, і закончыўся стварэньнем Рады Беларускай Калёніі ў Латвіі. У Радз Калёніі з чысла прысутных былі выбраны 9 грамадзян, якія са свайго боку выбралі Прэзыдыум Рады Беларускай Калёніі ў Латвіі ў складзе: Я. Давілюк — старшыня Рады Калёніі, А. Сцяпура — намесьнік старшыні, П. Цветкоў — сакрэтэр.

Рада Калёніі праявіла добрую здольнасьць да працы і, карыстаючыся з дапамогі Дыплематычнага Прэдаўніцтва Беларускай Народнай Рэспублікі ў Латвіі, здалела ў хуткім часе, не глядзючы на цяжкае становішча грамадзянскага жыцця ў бамбардзіруемай Бэрмантоўскімі вайскамі Рызе, зрабіць рэгістрацыю беларускіх грамадзян, сабраць добры лік грошай, прыступіць да грашовай дапамогі беднейшым членам Калёніі, сарганізаваць добры вечар ў дзень Вялікага Беларускага Сьвята 17 сьнежня і перакінуць арганізацыю беларусаў у правінцыю. Цяпера Рада прыступае да Культурна-Прасьветнай працы і асыгнавала грошы на выдавецтва і клюб, якія перадае Рыжэскаму Аддзелу Беларускага Культурна-Прасьветнага Т-ва „Бацькаўшчына“.

Беларускае Прэдстаўніцтва ў Латвіі.

Першым Урадавым Прэдстаўнікам Беларускай Народнай Рэспублікі з'явіўся ў Латвію Кіраўнік Міністэрства Унутраных Спраў грамадзянін К. Тэрэшчанка, якому было даручэна аб'ехаць Латвію, Эстію і Фінляндыю і завязаць добрыя зносіны з Урадамі Балтыкі. Грамадзянін Тэрэшчанка, маючы гэту спецыяльную місію, прабываў у Латвіі вельмі кароткі час і, зрабіўшы належныя крокі і адчыніўшы ў м. Рызе Консульства Б. Н. Р.*), с паручыкам Шымковічам на чале, — выехаў.

Сьледам за ім, праз некаторы час, прыбыла ў Латвію Вайскова-Дыплёматычная Місія Б. Н. Р.

Ї складале: Шэфа Місіі Палкоўніка К. Езавітава, Вайсковага Райцы Падпалкоўніка Р. Шоўкаваго і Сэкрэтара Я. Чэрэпука. Місія гэта 3-го кастрычніка 1919 г. ўручыла Міністру Міжнародных Спраў Латвіі сваі граматы і таго-ж чысла была акрэдытована пры Урадзе Латвіі. З гэтаго момэнту беларусы маюць ў Латвіі свае дыплёматычнае прэдстаўніцтва**). Лік місіі, з адзывам падпалкоўніка Шоўкаваго, зьменшыўся, але праца яе ня спыняецца да гэтаго часу і ўсе больш і больш пашыраецца атрыманням ад Ураду Рэспублікі новых паўнамоцтваў і адчыненнем рожных аддзелаў Місіі на месцы ў Рызе і ў іншых месцах. З аддзелаў Місіі ў Латвіі трэба адмеціць Рэгістрацыйна-Пашпартны Аддзел у м. Лібава***), працуючы пад кіраўніцтвам грамадзяніна П. Цветкова. У хуткім часе маюць быць адчынены гэткія-ж Аддзелы у Дзвінску і Мітаве.

Адносіны паміж латышамі і беларусамі ў Латвіі.

Як ужэ гаварылося, адносіны паміж латышамі і беларусамі ніколі ў гісторыі абодвух гэтых народаў не амрачаліся ніякімі прыкрасьцямі. Не зрабіліся яны воражымі і ў гэты момэнт, не глядзячы на тое, што некаторыя з нашых суседзяў вельмі хацелі нас, тым ці іншым чынам, пасварыць. Прыхільнасьць абодвух нацыяў друг да друга выявілася с першых — жа крокаў ў Латвіі Рады Беларускай Калёніі, Беларускага Консульства і Вайскова-Дыплёматычнай Місіі.

Каб падкрэсьліць шчырасьць гэтых адносін, тутак друкуюцца некаторыя афіцыйныя паперы, пасланыя беларусамі і латышамі друг да друга ў Латвіі.

*) Беларускае консульства спачатку намешчалася на М. Замкавай 3, а цяперака перэбралася ў новы будынак — Бульвар Тотлебена 7, кв. 3.

**) Рыга, Мікалаеўская 20, кв. 1.

***). Лібава, Розовая вул. 31.

Тэлеграма I-го Устаноўчага Сходу Беларускай Калёніі да Ураду Латвіі.

„Ураду Латвійскай Рэспублікі праз Міністра-Прэзыдэнта Ульманіса:

Першы нацыянальны сход беларускага грамадзянства шчыра спагадае Дэмакратычнай Латвіі ў яе барацьбе за нацыянальна-народную вольнасьць і дзяржаўную незалежнасьць. Беларусы моцна вераць, што ў супольнай працы на Вэрсальскай Канфэрэнцыі Латвія і Беларусь дабьюцца прызнаньня сваіх Дзяржаваў і дабудуць сабе належнае сярод іх мейсца.

Нацыянальны Беларускі Сход“.

II.

Тэлеграма Шэфа Вайскова-Дыплёматычнай Місіі Б. Н. Р. Латвійскаму Ураду с паздраўленьем па случаю пабеды латышоў над Бэрмонтам.

„Пану Міністру Міжнародных Спраў Латвіі.

Накануне слаўнай для Латышкага Народу Гадаўшчыны доблестная Латвійская Армія адержала слаўную пабеду. Ад імені Беларускага Народу і Ураду прашу перэдаць Народу і Ураду Латвіі самыя шчырыя па поваду абодвух сабыціў паздраўленьня і пажаданьня далейшых успехаў.

Шэф Вайскова-Дыплёматычнай Місіі Беларускай Народнай Рэспублікі Палкоўнік ЕЗАВІТОЎ.

За сэкрэтара Г. Казячы.

Дорпат.

15 Лістапада 1919 г.“

III.

Адказ Міністра Міжнародных Спраў Латвіі на тэлеграму Шэфа Вайскова-Дыплёматычнай Місіі Б. Н. Р. ў Латвіі і Эстіі.

ЛАТВІЙСКІ ЧАСОВЫ
УРАД.

Міністэрства Міжнародных Спраў.

20 Лістападу 1919 г.

№ 4549.

м. Рыга.

Пан Палкоўнік,

Ад імені Латвійскага Народу і Часовага Ураду Латвіі маю гонар выразіць Вам сваю самую шчырую падзяку за паздраўленьне і жа-

даньне ўспеха, якая Вы нам прыслалі па случаю Гадаўшчыны Маладой Латвійскай Рэспублікі і паводы нашай храбрай Арміі над дэракім ворагам.

Я карыстаюся гэтым выпадкам, каб выразіць Вам чуўства жывой симпатэі і шчырай дружбы, якія Латвійскі Народ і яго Урад чуўствуюць да Беларускага Народу ў яго барацьбе за свабоду і незалежнасьць Страны.

Прыміце, Пан Палкоўнік, заверэньня у чуўствах маеі найвысшай пашаны

Z. A. MEJEROWIC.

Міністэр Міжнародных Спраў.

Дзень 17-го сьнежня ў Рызе.

Дзень 17-го сьнежня — вялікае Беларускае Нацыянальнае Сьвята.

У гэты дзень беларусы, 2 гады таму назад*), сабраўшыся на I-шы Устаноўчы Усебеларускі Кангрэс**), — пракламіравалі Беларускаю Народную Рэспубліку.

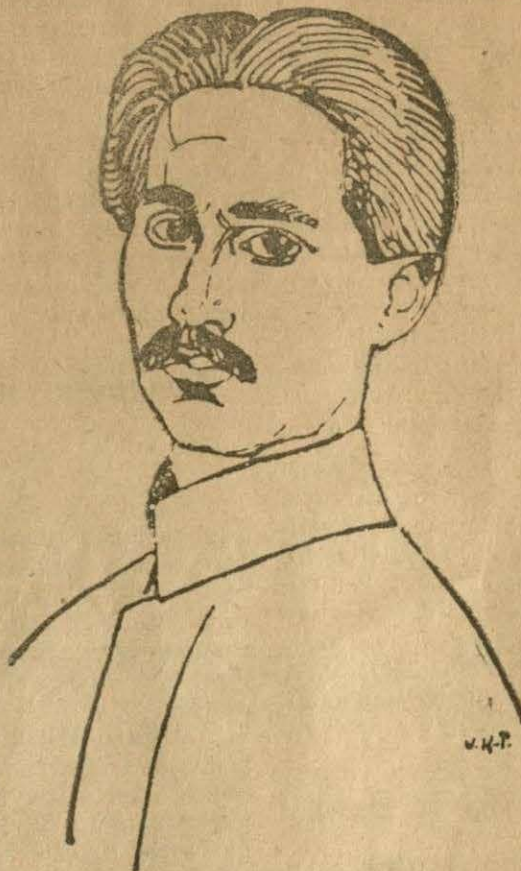
Дзе-б ня збіраліся беларускія дзеячы, яны заўсёды належным чынам сьвяткавалі гэты дзень.

Быў ён добра падкрэсьлены і ў Латвіі.

Рада Беларускай Каленіі зрабіла ў дзень 17 сьнежня вялікі канцэрт-баль, на які сабралася каля 1500 грамадзян-беларусаў з пражываючых у Рызе. Баль пасецілі Прэстаўнікі Латвійскага Ураду, з Міністрам — Прэзыдэнтам Грамадзянінам Ульманісам на чале, шмат членаў Народнага Савету Латвіі са сваім Старшынёю, Грамадзянінам Чакстэ, немаль што ня ўсе Місы Антанты і іншых Дзяржаваў.

Уся Латвійская прэса адазвалася на сьвята вельмі цёплым і шчырымі стацыямі, падкрэсьліваючымі гістарычную вартасьць гэтага дня для беларусаў і ў кароткіх абглядах маючымі гісторыю Беларускага Дзяржаўнага жыцця за два апошніх гады. Некаторыя газеты, як напрыклад „Latwijas Šargs“, „Jaunakas Siņas“ пасьвяцілі беларусам па некалькі вялікіх стаўбцоў.

Не абыйшла дня 17 сьнежня і расейская прэса. Рыжэская газета „Сегодня“ памесціла перадавую стацыю і інтэрвю з Шэфам Вайскова — Дыплёматычнай Місы Б. Н. Р. ў Латвіі і Эстні, Палкоўнікам Езавітавым.

Падпалкоўнік Р. ШОЛКОЎ.

Вайсковы Райца пры Вайскова — Дыплёматычнай Місы Беларускай Народнай Рэспублікі Латвіі і Эстні.

Аддзел Беларускага Культурна-Прасьветнаго т-ва „Бацькаўшчына“ ў Рызе.

З ініцыятывы Старшыні Цэнтральнаго Праўленья Беларускага Культурна-Прасьветнаго Т-ва „Бацькаўшчына“, Палкоўніка К. Езавітова, ў Рызе адчыняецца Аддзел гэтаго Таварыства.

Група членаў Каленіі, на чале з некаторымі членамі Рады, шчыра ўзялася за гэту справу, апрацавала устаў, падыскала добрае памешканьне, ўвайшла ў зносіны з Латвійскім Урадам і ў хуткім часе адчыняе Аддзел і Клюб Аддзела на адной з лепшых вуліц м. Рыгі.

Каб грамадзяне ведалі, якую вялікую вартасьць мае гэта Таварыства ў беларускім нацыянальным жыцці, ніжэй друкуюцца аснаўныя параграфы гэтаго Таварыства:

„Аснаўныя параграфы Устава Беларускага Культурна-Прасьветнаго Т-ва „БАЦЬКАЎШЧЫНА“.

(Устаў зьяцьверджаны Менскім Акружным Судом 17 жніўня 1918 г.)

§ 1.

Беларускае Культурна-Прасьветнае Т-ва „Бацькаўшчына“ мае мэтай:

1) правадзіць ідэю беларускага нацыянальнага адраджэньня ў масы беларускага народу і яго суседзяў праз выданьне кніг, брашур, і газэт на беларускай, расейскай, літоўскай, жыдоўскай, польскай і іншых мовах;

2) дапамагаць прасьвеце беларускага народу:

а) адкрыцьцём школ, чытален, бібліятэк і тэатраў,

б) падтрыманьнем нуждаючыхся вучнеў, вучоных паэтаў, артыстаў і пісьменьнікаў.

§ 8.

Таварыства „Бацькаўшчына“ распаўсюджае сваю працу ня толькі на беларускую тэрыторыю (губэрні: Віцебская,

Магілёўская, Смаленская, Менская, Городзенская і часьць Віленскай і Чэрнігаўскай), але і на тыя мяйсцовасьці, дзе заўсёды, ці часова існуюць беларускія калёніі.

§ 10.

Аддзелы Таварыства павінны ў сваёй працы кіравацца палажэньнямі, вылажэнымі ў § 1 і § 8, у сэнсі кіраўнічых.

Для прылажэньня жа сваёй працы да мяйсцовых варункаў, Аддзелы маюць права апрацаваць „Уставы Аддзелаў“ Таварыства.

Праўленьне Таварыства.

м. Менск. 15. верасня 1918 года.

Азнаёмлівая наша грамадзянства з гэтым параграфамі, лежачымі ў аснове ўсёх Аддзелаў Т-ва „Бацькаўшчына“, існуючых ня толькі на Беларусі, але і на чужыне, мы шчыра верым ў тоя, што ў Беларускай Каленіі ў Латвіі ня будзе ніводнаго грамадзяніна, які-б не паспешыў запісацца ў Таварыства і ня ужыў бы ўсіх спосабаў да таго, каб падняць працу яго на належную высату.

*) У ноч з 17-го на 18-ае сьнежня 1917 года па стараму стылю.

**) Першы Усебеларускі Устаноўчы Кангрэс адбыўся ў м. Менску 5—18 сьнежня 1917 году. На ім было прысутна 1872 дэлегата з усіх куткоў Беларусі. Кангрэс па поўнасьці выяўленьня народнай волі не мае сабе прыкладаў сярод іншых паўстаўшых на тэрыторыі былай Расеі народаў.

Беларусы ў Эстii.

Да 1916 году беларусам вельмі рэдка прыходзілася спатыкацца з эстамі. Рэвель, Дорпат і Нарва лежалі ў боку ад пратораных беларускім лапцем шляхаў. На Амур, і, агулам на Сьбір, беларусы еадзілі праз Маскву, ў Туркестан праз-Каўказ, у Паўночную Амэрыку і Канаду — праз Рыгу і Лібаву.

Таксама і Эсты былі ў нас зусім выпадковымі гасьцямі.

С пачатку эвакуацыі Беларусі пацягнуліся гартыя беларусы на Поўнач і папалі, паміж іншым, невялічкай часткай, у Эстii. Асабліва многа апынілося тамака чугуншчыкаў.

У 1917 і 1918 гадах лік гэтых уцекачоў павялічыўся новымі беларускімі уцекачамі з галоднага Петраграду і Фінляндыі; а ў 1919 гаду сюдой праз Нарву, Гдоў і Пскоў хлынулі ў вялікім ліку зусім асобныя уцекачы — уцекачы з Чырвонай арміі, сілком у яе наwerbаваныя бальшавікамі на занятай імі частке Беларусі. Спрыходам апошніх, агульны лік беларускіх уцекачоў у Эстii павелічыўся да некалькіх тысяччаў. Частка іх, не маючы працы, павінна была ўвайсці ў Паўночна-Заходнюю Армію, другая частка згуртавалася каля Гэнэрала-беларуса Булак-Балаховіча *).

Выпадковы прыезд, або прыход, у Эстii, чужая мова, адсутнасць працы, ўсё гэта прымусіла большасць беларусаў з нецярплівасцю рвацца на Бацькаўшчыну, але цяжкія варункі пуці, адсутнасць да самаго апошняга часу добрай звязі з Беларуссю чугункай, — крэпка трымае іх на мейсцы і застаўляе ўжываць ўсёх спосабаў, каб як-небудзь пратрымацца да вясны 1920 году, калі ўсе яны маюць надзею абавязкова напасць на Бацькаўшчыну.

Беларускае прадстаўніцтва ў Эстii.

Як вышэй уже гаварылася, перагаворы з Урадамі Балтыкі былі даручаны Кіраўніку Міністэрства Ўнутранніх Спраў, Грамадзяніну Тэрэшчэнке. З гэтай мэтай, ен, закончыўшы справы ў Латвіі, выехаў у Эстii, але варункі злажыліся так, што ў момэнт яго прыезда ў Рэвель Міністэр Міжнародных Спраў Эстii выехаў на тыдзень у Гэльсінгфорс. Не маючы часу яго чакаць, Грамадзянін Тэрэшчэнка вярнуўся на Бацькаўшчыну, і перагаворы фармальна закончыліся нічым.

Каб давесці і гэту справу да канца, мандат на перагаворы з Урадам Эстii быў далены Вайскова-Дыплёматычнай Місыі Беларускай Народнай Рэспублікі, акрэдытаванай у Латвіі.

18 кастрычніка 1919 году Шэф Вайскова-Дыплёматычнай Місыі Б. Н. Р. ў Латвіі і Эстii, Палкоўнік Езавітоў, уручыў грамату Урада Беларускай Народнай Рэспублікі Міністру Міжнародных Спраў Эстii і быў акрэдытаван пры Эстійскім Урадзе.

*) Гэнэрал Булак-Балаховіч працаваў адзін час супольна з Камандаваннем Паўночна-Заходняй Вяліка-беларускай Арміі, але потым разыйшоўся з ім па некаторым пытаньням і арганізаваў, карыстаючыся з дапамогі эстаў, Асобны, нежалезны ад Паўночна-Заходняй Арміі, Атрад, набраўшы у яго галоўным чынам беларусаў.

Таго-ж дня Місыя пачала рэгістрацыю і выдачу нацыянальных пашпартоў, дзеля якой мэты у Рэвэлі быў адчынены Рэгістрацыйна-Пашпартны Аддзел Місыі*).

Шэфу Місыі і Кіраўніку Рэгістрацыйна-Пашпартнаго Аддзелу ў Рэвэлі прыйшлося вытрымаць вельмі цяжкую і вялікую працу. З усіх бакоў да іх паліцэйскія лісты, заявы і просьбы, галоўным чынам аб грашовай дапамозе і аб звароце на Бацькаўшчыну. Частка грамадзян была адпраўлена, але большасць прыйшлося, па некаторым варункам, затрымаць у Эстii. Каб дапамагчы тым з іх, якія абсалютна нічога ня мелі і, згуртаваўшыся пасля распаду Паўночна-Заходняй Вяліка-беларускай Арміі ў м. Нарве і Еўе, цяргелі вялікую нужду, голад і холад, — у Нарву і Еўе быў пасланы асобны Прэдстаўнік Місыі па справам уцекачоў, грамадзянін Л. Міхэльсон, які залажыў у Нарве Беларуска-Беланскі Камітэт, увайшоў у звязак з Амэрыканскай Місыяй Чырвонага Крыжа і, з яе дапамогі, наладзіў пiтаньне уцекачоў і распрэздзеленыя іх па іменным ўвакруг м. Еўе.

Беларускі нацыянальны камітэт у Рэвэлі.

Калі выяснілася, што ў м. Рэвэлі, згуртавалася шмат беларусаў, зарэгістраваных ў Рэвэльскім Аддзеле Місыі, — найбольш вядомыя і энэргічныя з гэтых грамадзян былі скліканы Шэфам Місыі ў памешканьню Аддзела і ім было прапанавана арганізаваць ў Эстii, па прыкладу Латвіі, ў цесна згуртаваную Беларускаю Калёнію.

Думка Шэфа Місыі найшла жывейшы адгалосак. Сабраўшыся грамадзяне паставілі ўтварыць Ініцыятыўны Камітэт, якому даручылі спачатку зрабіць у м. Рэвэлі агульны сход беларусаў, на гэтым сходзе стварыць Беларуска-Нацыянальны Камітэт, а потым праз гэты Камітэт і Аддзел Місыі зарэгістраваных ўсёх грамадзян, пражываючых у Эстii, зьяднаць іх у Калёнію і, зрабіўшы з'езд, выбраць Раду Беларускай Калёніі ў Эстii.

Заява ад 10-га сьнежня 1919 года наведана Місыю аб тым, што Беларуска-Нацыянальны Камітэт у Рэвэлі ужэ прыступіў да працы.

Асобны атрад Беларускай Народнай Рэспублікі ў Эстii.

Асоба Гэнэрала Булак-Балаховіча ешчэ з восені 1918 году вельмі цікавіла Урад і шырокія грамадзянскія кругі Беларусі, але адсутнасць афіцыйнага Беларускаго Прэдстаўніцтва ў Эстii не давала магчымасці сабраць аб ім пэўных вестак**). Вось чаму Вайскова-Дыплёматычная Місыя Б. Н. Р., як толькі яна была акрэдытавана ў Эстii, адразу жа ўвайшла ў звязь з Гэнэралам Булак-Балаховічам і, выясніўшы пытаньне аб

*) Отель „Залаты Леў“.

**) Літвіны распускалі весткі аб тым, што ен — літвін, палякі лічылі яго паляком, а расейцы — „сваім“.

яго нацыянальнасці і палітычных паглядах, прыступіла да перагавораў аб пераходзе яго на Беларускаю службу.

Хутка выяснілася, што Гэнэрал Булак—Балаховіч, ня толькі не паляк, або літвін, ня толькі самы праўдзiвы беларус, але ешчэ і добра сьвяздомы ў беларускім пытаньні грамадзянін, добра ведае беларускую літаратуру і мову, і навет сам піша вершы на беларуску*).

Пачуўшы аб прыездзе ў Эстію Беларускага Вайскова—Дыплёматычнага Прэдаўніцтва, ён адразу-ж з'явіўся да Шэфа Місiі, Палкоўніка Езавітова, і ўручыў яму заяву гэткага зместу:

„АТАМАН

Добровольческаго Народнаго
Отряда

14 ноября 1919 года.

№ 734.

Действ. Армія.

Старшыне Рады Народных
Міністраў Беларускай Народ-
най Рэспублікі

праз

Шэфа Вайскова—Дыплёматичнай Місiі ў Латвіі і Эстiі
Палкоўніка Езавітова.

З'яўляючыся грамадзяні-
нам Беларускай Народнай
Рэспублікі, лічу патрэбным,
каб мае войска было скарыс-
тана для забароны цэльнась-
ці і недзялімасьці маеi Баць-
каўшчыны, а таму прапаную
майму Ураду залічыць мяне
і мой атрад на Беларускаю
службу.

Гэнэрал-Маёр

Булак-Балаховіч.“

Шэфам Вайскова-Дыплёматычнай Місiі
Б. Н. Р. ў Латвіі і Эстiі заява гэта была прыня-
та і перэслана Ураду. У адказ жа на яе Гэнэрал
Булак-Балаховіч быў залічаны на Беларускаю
службу і атрымаў ад Шэфа Місiі гэткі рэскрыпт:

„ВАЙСКОВА-ДЫПЛЕМАТИЧНАЯ МИСИЯ
БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

ў Латвіі і Эстiі.

15 Лiстапада 1919 года.

№ 62.

м. Юрьевъ.

Атаману Дабровольческаго Народнаго
Атрада Гэнэрал-Маёру

Станiславу Нiкадзiмавічу Булак-Балаховічу.

Грамадзянін Гэнэрал,

Сенека мною атрымана ад Вас для перадачы
Старшыне Рады Міністраў Беларускай Народнай
Рэспублікі заява аб тым, што Вы, як грамадзя-
нін Беларусі, лічыце патрэбным стаць на забаро-

ну сваеi Бацькаўшчыны, каб забэспечыць ёi
цэльнасьць і непадзельнасьць, і просiце залічыць
Вас і камандуемае Вамi войска на службу ў
Арміі Беларускай Народнай Рэспублікі.

Глыбока тронуты і усьцешаны Вашай заявай,
я срочным чынам напраўляю яе майму Ураду,
які, я ў гэтым пэўны, будзе вельмі здаволены ёю
і, ў самым худкім часе, прышле да Вас паведам-
леньне аб здавальненьні Вашай просьбы і падзя-
ку ў гатоўнасьці паслужыць Бацькаўшчыне.

Да гэта-ж часу, на моцы дадзеных мне Ра-
дай Міністраў паўнамоцтваў, я выражаю Вам,
Грамадзянін Гэнэрал, вялікую падзяку ад іменi
нашай многапакутнаi Баць-
каўшчыны і паведамляю Вас,
што з гэтага часу Вы з Вашым
войскам лічыцеся на службе
ў Арміі Беларускай Народ-
най Рэспублікі, як Камандзёр
Асобнаго Атрада Беларускай
Народнай Рэспублікі ў Эстiі.

Шэф Місiі

Палкоўнік Езавітоў.“

Адначасна с перагаворамi
с Гэнэралам Булак-Балахові-
чам, Вайскова-Дыплёматычная
Місiя Б. Н. Р. звярнулася да
Ураду Эстiі с прапановай прэ-
даставіць Асобнаму Атраду
Б. Н. Р. магчымасьць, пад
камандаваньнем Гэнэрала Бу-
лак-Балаховіча, часова, аста-
ца на тэрыторыі Эстiі, каб
закончыць тутакжа фармавань-
не і потым перайсьці на Баць-
каўшчыну. Згода Урадам Эстiі
была дадзена, і Асобны
Атрад Б. Н. Р. часова астаўся
ў Эстiі, заняўшы кавалак

Гэнэрал-Маёр БУЛАК-БАЛАХОВІЧ.

Камандзёр Асобнаго Атрада Беларус-
кай Народнай Рэспублікі ў Эстiі.

працiўбальшавiцкага эстiйскага фронту, на пра-
вым фланге Эстiйскай Арміі.
Цяперака фармаваньне скончэна і Атрад чэкае
стварэньня варункаў, ў якіх для яго магчым-б
было перайсьці на Бацькаўшчыну.

Адносіны паміж беларусамі і Эстамі.

Хаця беларусы, паміма сваеi волі, і з'я-
віліся для эстаў у эканамічным сэнсі некаторай
абузаі, але супольныя інтэрэсы абодвух народаў
і забарона Беларускімі ваякамі Эстiйскіх зямель,
зрабілі тоя, што паміж беларускімі ўцекачамі і
эстамі ўстанавіліся досiць добрыя адносіны. Асаб-
ліва-ж узаёмна падкрэсьлены яны былі с пры-
ездам у Эстію Вайскова-Дыплёматычнай Місiі.
Урад і грамадзянства цёпла спаткалі беларускае
прэдаўніцтва. Газэты памесыцілі вялікія інтэр-
вью с Шэфам Місiі. Прамова-ж Шэфа Місiі,
Палкоўніка Езавітоўа, на абедзе ў чэсьць прэд-
стаўнікоў, з'явіўшыхся на Канферэнцыю ў Юрь-
еве, мела такі вялікі успех, што камэнціравала-
ся потым у працягу некалькіх тыдняў усеi
эстiйскай прэссай.

*) Па прафэсiі Гэнэрал Булак—Балаховіч—аграном
і, як гэтакі, добра вядомы з 1905 году беларускаму се-
лянству Дiсьненскаго павету, дзе яму прышлося быць,
паміма волі, рэвалюцыйным судзеi паміж селянамі і па-
мешчыкамі і дзе ён атрымаў, ешчэ у тыя часы, сваю ары-
гінальную клічку—„БАЦЬКА“. На вайсковым шляху ён
выдiнуўся ў апошнюю вайну з немцамі, як на рэдкіх ад-
важныя конны партызан.

Беларусы ў Фінляндзіі.

Надзвычайны Прэдстаўнік Беларускай Народнай Рэспублікі ў Балтыцэ Інжэнер К. Душэўскі, са сваім Ад'ютантам Капітанам Кордом і лічным сакрэтаром М. Ляховічам.

Сумныя скалы, беззямелье і адсутнасць працы для прыезжых,—не маглі цягнуць беларусаў у Фінляндзію. І не цягнулі. Тутак найменш, чым ў якой-небудзь іншай частке былай Расеі, апынілося беларусаў. Большасць з іх,—вайсковыя, апыніўшыся тутак не па сваёй ўласнай волі, а па волі расейскага вайсковага начальства. У часе рэвалюцыі тутак утварыліся беларускія вайсковыя камітэты, якія існавалі да момэнту развала расейскай арміі, а потым распаліся. Найбольш вялікі Беларускі Вайсковы Камітэт, працаваўшы пад кіраўніцтвам Гэнэрала-беларуса Алексееўскага, быў у Выборзе. Цяперка адзінока раскіданы беларусы па ўсёй Фінляндзіі і да гэтага часу не згуртаваліся ні ў які нацыянальны гурток.

Першым Прэдстаўніком Беларускага Ураду ў гэтай старонцы быў Шэф Вайскова-Дыпламатычнай Місіі Беларускай Народнай Рэспублікі ў Латвіі і Эстні, Палкоўнік К. Езавітоў, з'явіўшыся сюды, с Консулам м. Рыгі, Штабс-Капітанам Б. Шымковічам, дзеля ўручэння Ураду Фінляндзіі мэморыяла. Зрабіўшы належныя крокі

прад Урадам Фінляндзіі і адчыніўшы ў м. Таммерфорсе Рэгістрацыйна-Пашпартны Аддзел Місіі с грамадзянінам Чэрвяковым на чале, гэтыя Прэдстаўнікі Беларускага Ураду выехалі ў мейсца сваёй заўсёгдашняй працы *).

Роўна праз месяц, 29 лістапада, сюды прыехаў Надзвычайны Прэдстаўнік Беларускай Народнай Рэспублікі у Балтыцэ, грамадзянін Душэўскі. Ён быў надта цёпла спатканы Урадам, прэссай і грамадзянскімі кругамі Фінляндзіі, якія вельмі былі зацекаўлены беларускімі справамі і беларускім жыццём, зрабіў шмат дыпламатычнай працы і дабіўся прызнання Фінляндзіяй незалежнасці Беларусі.

Беларуская нацыянальная праца ў Фінляндзіі пачынаецца зноў, лік і грамадзянскае становішча асобных беларусаў выясняецца, і трэба спадзевацца, што ў хуткім часе мы будзем мець і ў Фінляндзіі невялікую, але цесна згуртаваную Беларускаю Калёнію.

*) Візыт гэты цягнуўся ўсяго 4 дні: з 25-га да 28-га кастрычніка 1919 г.

гр. Феліцэта Данілюк.

Вядомая беларуская нацыянальная танцаўшыца.

Беларусы ў Літве.

Літоўцы і беларусы ня толькі блізкія суседзі, але і грамадзяне аднi супольнай, ў мінуўшчыне, Дзяржавы: Беларуска-Літоўскага Вялікага Княжства. Таму абодвух народаў злучае ня толькі агульная дзяржаўная межа, што цягнецца паміж імі ў працягу 400 кіламетраў, але і агульная гістарычная прошласць, агульная культура, агульныя эканамічныя інтэрэсы і агульныя ворагі, як ў мінуўшчыне, так і ў сучаснасці. У былым Вялікім Княстве Беларуска-Літоўскім панавала беларуская мова, на якой пісаліся ўсе Статуты*), гаварылі вышэйшыя кругі і Княжскі Двор, пісалася літэратура, цэркоўныя кнігі**) і вяліся афіцыйныя зносіны паміж большасцю устаноў Княжства. Самы Дзяржаўны Герб Беларуска-Пагоня, — які маюць ўсе беларускія гарады***), быў Дзяржаўным Гербам Вялікага Княжства Беларуска-Літоўскага і прыняты ціперка абедзвымі паўстаўшымі Дзяржавамі****).

Да самага апошняга даваеннага часу беларускае і літоўскае нацыянальнае жыццё йшло разам, апіраючыся друг на друга і дапамагаю адно другому.

Вільня была цэнтрам гэтай нацыянальна-адраджэцкай федэрацыі. Тутая мацней, чым ў іншых беларускіх цэнтрах, жыла думка і вялася праца над адраджэннем Беларуска-Літоўскай Дзяржавы.

Вайна ў 1915 гадзе разрэзала Беларусь на дзве часткі: Вільня-Городзенскую і Полацка-Менска-Смаленска-Магілёўскую. Першая цягнула да-

*) Статут Каз. Ягэлона ў 1492 гадзе; Статут Вялікага Княжства Беларуска-Літоўскага ў 1588 гадзе і інш.

**) Беларуска-Літоўская Біблія Д-ра Францышка Скарыны, выданая ў 1517 гадзе, зьяўляецца трэцяй па даўнасьці бібліяй ў свеце.

***)) Полацк мае на белым палатнішчы штандар белага кая с чырвоным чапраком і коннікам ў сярэбраных латах; Віцебск мае на зялёным палатнішчы штандар белага кая с чырвоным чапраком і коннікам ў сярэбраных латах; Мсціслаў мае на жоўтым палатнішчы штандар белага кая с чырвоным чапраком і коннікам ў сярэбраных латах; Брэст мае на чырвоным палатнішчы штандар сіняга кая с сінім чапраком і коннікам ў стальных (сініх) латах; Менск мае на жоўтым палатнішчы штандар чырвоны круг, а ў ім-белага кая с жоўтым чапраком і коннікам ў залатых латах; Навагрудак мае на чырвоным палатнішчы штандар белага кая с чырвонымі чапракомі коннікам ў сярэбраных латах і белага ангела з мечом, і г. д.

****) Літвіны (Жмудзь) мелі ў Вялікім Княстве Беларуска-Літоўскім асобны герб: чорнага мядзведзя з белым ашэйнікам, стаячага на задніх лапах і павернутага налева, — але пры адбудове сваёй дзяржаўнасці літвіны не захацелі ўзяць гэты герб і прынялі агульны герб з беларусамі.

лей супольную беларуска-літоўскую працу і, на моцы бальшавіцка-нямецкай умовы ў Берэсьці, была злучана, па нямецкім настаяннем, з Літвой*). Другая-ж працавала за нямецка-расейскім фронтам над стварэннем Беларускай Народнай Рэспублікі.

У 1918 гадзе абедзвы беларускія часткі злучыліся, выраўнялі лінію сваёй палітыкі і прапанавалі літвінам, апіраючыся на гістарычную традыцыю, пачаць працу над стварэннем Федэратыўнай Беларуска-Літоўскай Дзяржавы. З гэтай мэтай, восенню 1918 году, Рада і Кабінэт Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі паслалі да Літоўскай Тарыбы**) асобную дэлегацыю з членаў Рады. Гэта Дэлегацыя прабывала ў Літве цэлы тыдзень, але ні да якой умовы не дайшла, бо літвіны баяліся федэрацыі з усёй Беларуссю***), і прапанавалі, каб беларусы згадзіліся на падзел сваёй Бацькаўшчыны і дазволілі Городзеншчыне і Віленшчыне федэрыраваць з Літвой, а Меншчыне, Полачшчыне, Віцебшчыне, Смаленшчыне і Магілёўшчыне, — або утварыць Незалежную Беларускаю Дзяржаву, або федэрыраваць з Вялікарасеяй. Гэта прапанова вельмі абразіла беларусаў і яны адразу-ж акончылі перагаворы і выехалі ў Менск.

Праз некаторы час пачалося бальшавіцкае наступленне, і варункі зляжыліся для Беларусі так кепска, што Рада Рэспублікі і Кабінэт Міністраў павінны былі пакінуць Бацькаўшчыну і выехаць ў Прагу—Чэшскую.

Прад ліцом бальшавіцкай небэзпекі і пад націскам немцаў, некаторыя Віленскія і Городзенскія Беларускае установы павінны былі згадзіцца на супольную з літвінамі працу, пакінуўшы развязаньне Берэсьцейскай Умовы—Мірнаму Кангрэсу ў Вэрсалі.

Пачынаючы супольную з літвінамі працу, беларусы, як і сёры, выгаварылі сабе ў Літве

*) Прэстаўнікі Беларускай Народнай Рэспублікі на Міравой нарадзе ў Берэсьці—С. Рак—Міхалоўскі і А. Цыкевіч, ў сваім часе апрастэставалі гэты падзел, але таму, што немцам вельмі была патрэбна каля чугункі, праходзячай праз Кёнігсбэрг, Просткен, Беласток і Берэсьці на Украіну, а таксама таму, што беларусы ня прыймалі, дзякуючы бальшавіцкім перашкодам, афіцыйнага ўдзелу ў Берэсьцейскай Міравой нарадзе, — на іх пратэсты ўвагі ня было звернута, і Беларусь была падзелена паміж літвінамі, бальшавікамі і украінцамі.

**) Літва ў той час ешчэ ня мела свайго Кабінэту Міністраў.

***)) Літвіноў 3.000.000, а Беларусаў 12.000.000. Літвіны баяліся, каб, гэта лічэбная перавага не зрабіла, як і ў мінуўшчыне, перавагі культурнай і эканамічнай.

П. КРЭЧЭЎСКІ

Сэкрэтэр Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і Надзвычайны Прэстаўнік Беларусі пры Літоўскім Урадзе.

нацыянальную аўтаномію, нацыянальнае міністэрства, мейсца ў Літоўскай Дзяржаўнай Радзе (Тарыбе), асобнае беларускае войска, адміністрацыю, школу, друк і іншае.

Міравая Нарада ў Вэрсале анулявала Беларускую Умову і тым самым звольніла беларусаў Горадзеншчыны і Віленшчыны ад літоўскай апекі. Беларусы-ж, раскіданыя вялікімі астраўкамі на ўсёй Літве*) і прыняўшыя літоўскае падданства, маюць да гэтага часу, як і еўрэі, нацыянальна-персанальную аўтаномію, свае Міністэрства Беларускіх Спраў, с Язэпам Варонка на чале, сваіх членаў ў Тарыбе і свае войска, якая ўвесь час білася ў першых радох пры наступленню на Дзвінск.

Нацыянальнае беларускае жыццё ў Літве ўвесь час умацняецца. У Коўні выходзіць беларускі ілюстраваны штомесячнік „Часопісь“, працуе „Беларускае выдавецкае Таварыства імені Д-ра Францышка Скарыны“ і выходзіць ілюстраваная вайсковая газетка „Варта Бацькаўшчыны“.

Беларускае Прэдаўніцтва у Літве.

Як вышэй ужэ гаварылася, першы крок да паразумення з літвінамі быў зроблены восенню 1918 году беларусамі, праз пасылку Асобнай Дэлегацыі з Членаў Рады. Гэта дэлегацыя была першым Беларускім Прэдаўніцтвам на Літве. З ад'ездам яе, аж да сярэдзіны 1919 году, Бела-

рускі Урад ня лічыў патрэбным мець свае прэдаўніцтва пры Урадзе Літоўскім.

У ліпеню 1919 году Літву пасеціў Міністэр Земляробства Беларускай Народнай Рэспублікі, Аркадзь Смоліч, які меў некалькі нарад са Старшыней Рады Міністраў і Міністрам Міжнародных спраў Літвы, Грам. Сліжэвічам, і хутка зноў выехаў на Бацькаўшчыну, умовіўшыся, што для дэталёвага развязання паднятых ім пытанняў ў Літву будзе пасланы Асобны Надзвычайны Прэдаўнік Беларускай Народнай Рэспублікі.

Гэты Надзвычайны Прэдаўнік Беларусі, ў асобе Сэкрэтара Рады Рэспублікі, Петрука Крэчэўскага, ў тым-жа месяцы прыбыў на Літву. Ён, завязаўшы патрэбныя зносіны і зрабіўшы належныя крокі, дабіўся з боку Літоўскага Ураду прызнання незалежнасці Беларусі**), устанавіў добрасуседскія адносіны паміж абедзвюма Рэспублікамі і, скончыўшы некаторыя ешчэ даручаныя яму справы і пакінуўшы ў Коўні сваю канцэлярыю, ў кастрычніку 1919 году выехаў на Бацькаўшчыну, каб зрабіць справаздачу сваёй працы.

Якія будуць адносіны паміж беларусамі і літвінамі ў будучыне—цэлком залежыць ад таго, якой палітыкі, адносна да Беларусі, будуць трываць літвіны;***); з боку-ж беларускага народу Літва мае старога і шчырага прыяцеля.

*) Найбольш беларусаў ў Літве знаходзім ў Россіенах, Паневежы і Вількаміры, дзе яны жывуць цэльнымі вёскамі.

**) Папера Міністэрства Міжнародных Спраў Літвы ад 21 ліпеня 1919 году, за № 1298.

*** На жаль трэба падкрэсьліць, што ня ўсе літоўскія палітычныя дзеячы разумеюць, якое вялікае значэнне для Літвы маюць добрасуседскія адносіны з Беларуссю. І ёсць некаторая літоўская палітычная групка, с Праф. Вальдэмарасам на чале, якая вельмі воража косіць на Беларусь вока, працягвае лапу на некаторыя беларускія абшары і ўсюды пікодзіць Беларусам. Але трэба спадзевацца, што Літва ня пойдзе за гэтай шавіністычнай групай.

Падпаручык МАЦЫЕЛЛІ.

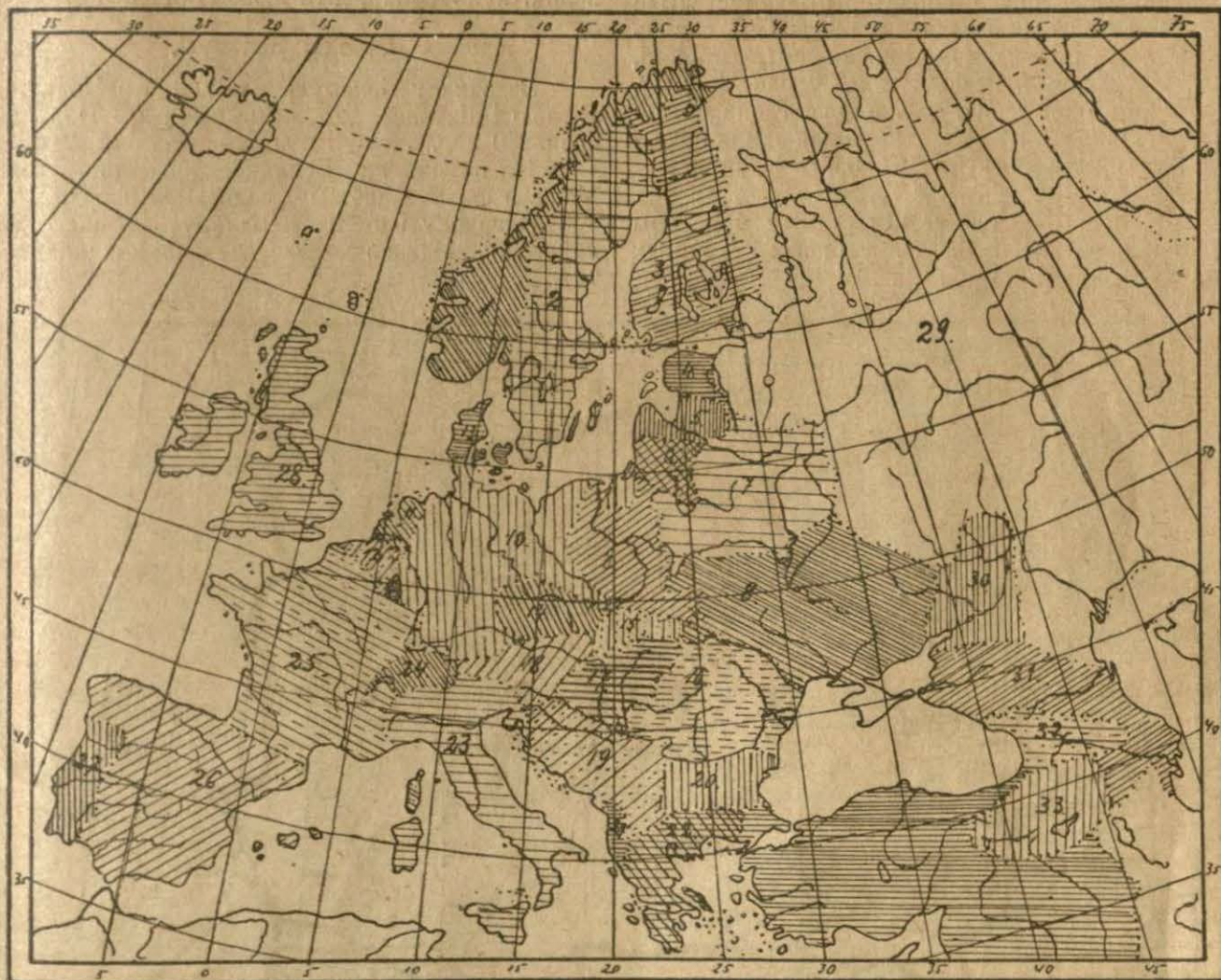
Ад'ютант адной з асобных Беларускіх частак у Літве. Вядомы беларусам па арганізацыі паўстання ў Слуцку.

Язэп Варонка—Міністэр Беларускіх Спраў ў Літве.

Беларусь паміж сваймі суседзямі.

Палажэнне Беларусі у Еўропе.

Палажэнне Беларусі.

Беларусь ляжыць*) у самай сярэдзіне Еўропы. Яна займае вялікі кавалак зямлі, які, можна сказаць, з большага мае форму трапэцы з асноваю ўдаўжкі ў 700 вер., а ўвышкі ў 550 вер. (верхняя аснова мае ўдаўжкі каля 400 верст). Значыцца, каб пераехаць цераз усю Беларусь з усходу на захад прыдзецца ехаць 100 міль, а з паўдня на поўнач—80 міль. Каб акуратней адзначыць мейсца, дзе ляжыць наша бацькаўшчына на зямной кулі, мы мусім сказаць, што яна ляжыць балей-меней паміж 40 і 52 градусамі ўсходняе даўжыні (лічачы ад Фэрро) і паміж 51 і 57 градусаў паўночнае шырыні. Як раз у заходняй Беларусі ёсць географічны цэнтр Еўропы (42, 5° і 54°)

*) Глядзі карту „Палажэнне Беларусі ў Еўропе“. На мапе Беларусь заштрыхавана светлымі лініямі, паралельнымі верхнему краю мапы, і адзначана цыфрай—7.

На гэтай жа мапе паказаны ўсе ўноў адрадаўшыся дзяржавы: Фінляндзія—пад цыфрай—3; Эстонія—цыфрай—4; Латвія—5; Літва—6; Польшча—8; Украіна—9; Донская Рэспубліка—30; Кубань—31; Грузія—32; Арменія—33; Чэхославія—14; 15; Аўстрыя 18; Венгрыя 17; Поўднёва-Славія (дог.—Славія)—19.

Прастор Беларусі.

Беларусь займае прастору каля 300.000 квадр. вёрстаў, альбо 30.000.000 дзесяцін. Прастор гэта немалы. Сярод культурных краёў ня шмат такіх, каб мелі балей зямлі, чымсі мае Беларусь. Большая частка гаспадарстваў у Еўропе займае меншы прастор.

Большыя за Беларусь вось якія старонкі: Нямеччына-больш у 1½ разы (мае 480.000 кв. вёрст), Францыя, Швэдзія, Гішпанія. Большыя за Беларусь і Украіна і Маскоўшчына-гэтыя старонкі маюць найбольш у Еўропе зямлі.—Роўна з Беларуссю зямлі маюць: Англія (без каленіяў), Італія, Нарвегія і Фінляндзія. А рэшта—Баўгарія, Румынія, Польшча, Літва, Грэцыя, Сэрбія, Бельгія, Швайцарыя і шмат іншых-маюць зямлі менш чымся ў Беларусі ў 2, ў 3 і больш таго разоў.*)

*) Глядзі мапу „Палажэнне Беларусі ў Еўропе“.

Колькасьць насяленьня і яго шчыльнасьць.

Шмат зямлі ёсць у Беларусі, ды рэдка народ ў ёй жыве. На ўсім прасторы Беларусі жыве усяго каля 16.000.000 чалавек. Большая частка зямлі ў нас ляжыць пад бесканечнымі лясамі, пад дзікім балотам. Ворнай зямлі ў нас ня шмат, дый на гэтую, якая ёсць, наш народ гаспадарыць блага, бо ляпей ня ўмее. Дык нашая зямля ледзь-ледзь пракормлівае гэтых 16.000.000 чалавек.

У Нёмеччыне на гэтым самым прасторы жыло-б мільёнаў 44 народу, а ў іншых старонках (напр. ў Бэльгіі) шмат балей.

вось ў якіх старонках—у Грэцыі, Маскоўшчыне, Швэдзіі. У Фінляндыі ня 1 кв. вярсьце жывець толькі 10 чалавек. Тым часам старонка гэтая вельмі культурная, дый людзі там багата жывуць.

Суседзі Беларусі.

З захаду Беларусь мяжуеца з Польшчаю, Літвой і Латвіяй. Даўжыня мяжы з Польшчаю каля 250 вёр., Літвой 400 вёр., Латвіяй 200 вёр.

На паўднё ад Беларусі ляжыць Украіна. Мяжа з ёю мае даўжыню каля 1000 вёрстаў.

З усходу і поўначы Беларусь аблягае Маскоўшчына. Мяжа з ёю мае даўжыню каля 900 вёрстаў.

Межы Беларусі.

Дзеля гэтага па колькасьці насяленьня эўропэйскія гаспадарствы ўжо ня ў 1½ разы большыя за Беларусь, а ў 3, ў 4 разы. Нямеччына мае 65.000.000 народу, каля гэтага мае і Англія і Аўстрыя. Меней маюць Італія, Францыя, Украіна, але ўсе-ж шмат балей чымся Беларусь. У Польшчы, Гішпаніі народу будзе блізка што толькі, колькі і ў Беларусі, а рэшта гаспадарстваў маюць насяленьня шмат меней, чымся ёсць у Беларусі. Гэткія культурныя старонкі, як Швайцарыя, Фінляндыя, Данія маюць ўсяго па 3.000.000, а ў Грэцыі і Норвэгіі нема 2.000.000 жыхароў.

За тое, з боку гушчынні насяленьня, Беларусь стаіць бязмална ў самым канцы ўсіх Эўропэйскіх гаспадарстваў. У Беларусі на 1 квадр. вярсьце—кругом бяручы-жыве ўсяго толькі 50 чалавек. Радзей, як ў Беларусі, народ жыве яшчэ

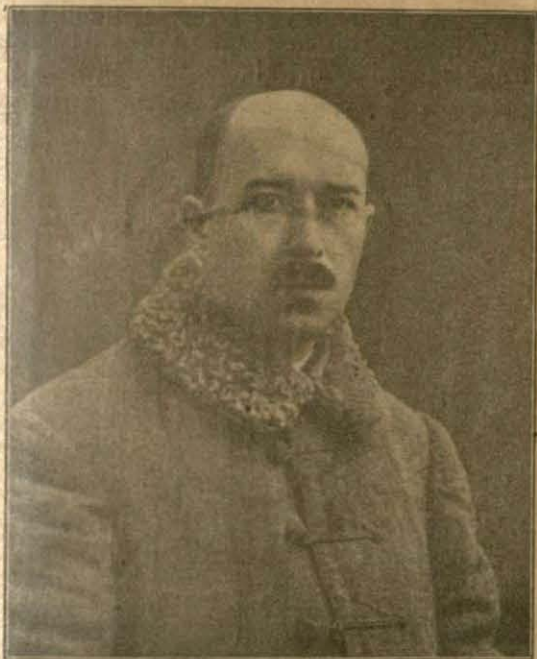
Беларусь яшчэ не разьмяжавалася акуратна з сваімі суседзямі. Дзеля гэтага, кажучы аб межах Беларусі, мы разумеем тую мяжу, ў якіх, як ўсе згаджаюцца, жыве беларускі народ. Быць можа, што пры устаўленьні межаў які невялічкі лапшк беларускае зямлі дастанецца якому суседу, альбо наадварот, дзеля таго, каб межы крыху выпрасталіся. Дык межы Беларусі могуць яшчэ зьмяніцца*).

А. Сноліч.

*) Каб паказаць магчымасьць зьмены ў межах Беларусі, мы тутакж друкуюем сраўніцельную карту „Межы Беларусі“ састаўленую па беларускім („Карта Беларускай Народнай Рэспублікі“ выданьня Міністэрства міжнародных спраў), расейскім („Этнографическая карта Белорусского племени“, акадэмічнае выданьне 1903 года), нямецкім (вялікі лік карт, роўных выдавецтваў) і польскім крыніцам („Geograficzno-statystyczny atlas Polski“—D-ra Romera, Warszawa i Krakow, 1916 g.).

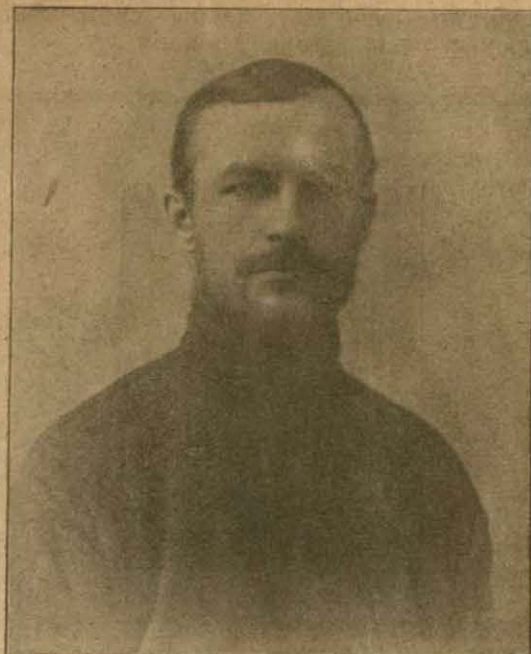

Весткі з Бацькаўшчыны.

Дохтар АНТОН ЛУЦКЕВІЧ.

Старшыня Рады Народных Міністраў і Міністэр Закардонных Спраў Беларускай Народнай Рэспублікі.

СЫМОН РАК-МІХАЛОЎСКІ.

Старшыня Беларускай Цэнтральнай Вайсковай Рады.

Сумныя весткі даходзяць да нас з Бацькаўшчыны.

Польскія акупанты, навадніўшы яе сваімі вайскамі, вядуць нешчадную барацьбу з усімі, хто не стаіць на паглядзе прылучэння Беларусі да Польшчы.

Рада Народных Міністраў і Рада Рэспублікі на кожным кроку спатыкаюць у акупацыйнай уладцы самымі воражыя адносіны і ўселяюць пе-

рашкоды, да арэшту сваіх членаў уключыцельна*).

Народ беларускі аграбляецца і абманываецца ўсёмі спосабамі. Здзек і прымус дайшоў да таго, што нават вядомы палякафіл, Менскі каталіцкі біскуп Ладзінскі, звярнуўся да польскіх салда-

*) Як прыклад: ў снежні польская жандармерія арэштавала членаў Рады: П. Бадуну, Я. Мамоньку, В. Ластоўскага і Козіча, якія, апрача Ластоўскага, сядзяць да гэтага часу ў астразе.

Беларуская Камэндатура ў Гродне, раззбраёная палякамі за незгоду працаваць пад іх загадам ў травень месяцы 1919 году. Снімак зроблен пры візіце ў Камэндатуру Французкага Палкоўніка Рэбуль.

тоў і афіцэроў са словамі абразумленьня і увешчання і апублікаваў асобнае, па гэтаму пытанню, пасланіе.

Беларускія школы, не маючы грашовага падтрымання, павінны зачыняцца, а калі дзе і існуюць, то толькі за ўласны кошт бацькоў, пасылаючых сваіх дзетак ў школу.

ТОМАШ ГРЫБ.

Член Рады Беларускай Народнай Рэспублікі,
Рэдактар Беларускай газеты „Родны Край”.
За газэтную працу арэштаваны польскай
жандармэрыяй.

ЯЗЭП МАМОНЬКА.

Член Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.
Арэштаваны польскай жандармэрыяй за
прапаганду думач аб Незалежнасьці Беларусі.

Беларускім кааператывам адмоўлена ў ссудах і травіце і запрапанавана ўвясці ў дзела-водзтвае польскую мову. А побач з імі адчынены і снабжаны вялікімі грашмі з Варшавы—кааператывы польскія.

Беларус, праваслаўн, духав арэштовываецца, праваслаўныя цэрквы перарабляюцца на каталіцкія а праваслаўнае селянства астаецца бяз духавенства, бяз цэрквы і бяз спаўненьня духоўных трэб.

Беларускія землі, лясы і памесьчыцы зноў захвачаны польскімі панамі, якія, апіраючыся

на штыкі польскіх легіянэраў, зноў заводзяць на Беларусі „паншчыну“, зноў застаўляюць беларускага сяляніна здымаць прад сваёй асобай шапку і палаваць панскую руку.

Беларускае войска, якому Я. Пілсудскі абяцаў ўсялякую дапамогу ў фармаваньні, спатыкае з боку польскай акупацыйнай ўлады самыя воражыя адносіны і ўсялякія перашкоды.

Беларускае выдавецтва і прэса ўзяты пад двойны надзор польскай жандармэрыі і контр-разведкі і ледзьве-ледзьве дышуць, падвергаюцца кожны тыдзень штрафам, канфискацыям і арэштам.

Гэткае становішча доўга цягнуцца ня можа. Нездаваленьне ўзрастае ўсе больш і больш і, трэба чакаць, што вясной, калі адносіны палякоў да беларусаў ня зменяцца, яно выльецца ў новыя анціпольскія паўстаньня.

Беларусы і амэрыканцы ў Горадно.

Вайсковы пасёлак на Беларусі.

Група сфатаграфавана на вакзале ў Горадно ў момэнт ад'езду Амэрыканскай Місіі (1, 2, 3) маёрам Росом (1) на чале. Праводзіць Амэрыканцаў на вокзал зьявіліся члены Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі: В. Захарка і А. Цвікевіч, а таксама і начальнікі Беларускіх вайсковых частак ў Горадно с Палкоўнікам К. Езавітовым (4) на чале.

У часе Вялікай Вайны ўся Беларусь, праз сярэдзіну якой як-раз праходзіў нямецка-расейскі фронт, пакрылася цэлым радам вайсковых пасёлкаў: з аднаго боку расейскіх, а з другога боку нямецкіх. Гэтыя пасёлкі, кіпеўшыя тры гады таму назад бурным вайсковым жыцьцём, цяпер ужо зусім абязлюдзелі і патроху разваліваюцца.

Беларускі Рэвалюцыйны Гімн.

(Народны твор).

Tempo di marcia maestoso.

Аранж. Найдзенсў.

f Ад ве - каў мы спа - лі і нас раз-бу-дзі - лі мы зна - ем што трэ - ба ра-

біць *ff* што трэ - ба сва-бо - ды зя - млі чэ - ла-ве - ку, што

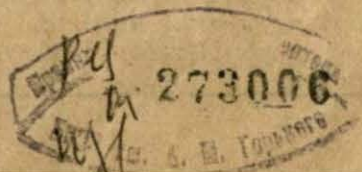
трэ - ба зла-дзе - еў за - біць. што -біць.

Ад веку мы спалі і нас разбудзілі,
Мы знаём што трэба рабіць,
Што трэба свабоды, зямлі чалавеку,
Што трэба зледзеяў пабіць.

Што гэта за марная доля несчасная,
Бэз хлеба, бэз грошай працуй.
Усюды ганяюць, усюды сьмяюцца,
Ну проста хоць крыкні: „ратуй!“

Сьмяюцца над намі багатыя людзі,
Здаецца панамі іх зваць,
Мы доўга цярпелі, цярпець больш ня будзем
І пойдзем мы долі шукаць.

Мы дружна паўстанем с касамі, с сярпамі,
Прагонім зямлі палачоў,
Нехай нас сустрэнуць палямі, лясамі,
Грамады працоўных людзеў.

Беларускі друк.

1) „БЕЛАРУСЬ“—вялікая літаратурна-грамадзянская газета, выходзіць толькі на беларускай мове (гражданкай), хаця прыймае абвесткі і на іншых мовах; выдаецца ў Менску; магла б мець найбольшыя уплывы на беларускае грамадзянства, але, знайходзячыся у сфэра польскай акупацыі і цензуры, не мае магчымасці казаць усё тое, што хацелася бы, і таму прымушае чэкаць большага; асабліва кідаецца ў вочы адсутнасць інфармацыі аб беларускай палітычнай працы.

2) „АБВЕСТКІ БЕЛАРУСКАГО ДЗЕРЖАЎНАГО ПРЭСС-БЮРО“—штотыднёвы беларускі бюллетень, выходзіць на беларускай і іншых мовах, друкуецца ў Берліне і Празе, дзе існуюць Аддзелы Дзержаўнаго Прэсс-Бюро, друкуючыя тое, што палякі забараняюць друкаваць на Бацькаўшчыне.

3) „ЧАСОПІСЬ“—ілюстраваны беларускі штомесячнік, выходзіць таксама толькі на беларускай мове і толькі гражданкай; выдаецца ў Коўні Міністэрствам Беларускіх Спраў пад кіраўніцтвам Міністра Язэпа Воронка; дае шмат цікавага матэрыялу аб жыцці беларусаў, апыніўшыся на Літве, і карыстаецца вялікім спрасам сярод беларускіх шчыльных і вайсковых арганізацыяў і сярод шырокіх масаў беларускага грамадзянства.

4) „БЕЛАРУСКАЕ ЖЫЦЦЕ“—ілюстраваны беларускі тыднёвік, выходзіць на беларускай мове лацінкай і гражданкай; выдаецца у Вільні беларускім артыстам і пісцелем Ф. Алехновічэ; дае, глаўным чынам, матэрыялы літаратурныя і ілюстрацыйныя, бо палітычны беларускі рух у Вільні можа развівацца толькі ў бок „польскай арыентацыі“.

5) „ДУМКА“—незалежная палітычна-грамадзянская беларуская штодзённая газета, выходзіла гражданкай у Вільні; за заметку, напраўленую праціў шаленых парадкаў польскай акупацыйнай улады, зачынена. Рэдактар аштрафаваны і пасаджаны ў турму.

6) „БАЦЬКАЎШЧЫНА“—беларускі грамадзянска-палітычны літаратурны тыднёвік, выходзіў у Горадні на пяці мовах: беларускай, французскай, расейскай, нямецкай і еўрэйскай; выдаваўся Беларуска-культурна-просветным Таварыствам „БАЦЬКАЎШЧЫНА“; закрыўся дзякуючы прыходу ў Горадні палякоў.

7) „РОДНЫЙ КРАЙ“—беларуская палітычна-грамадзянская газета, выходзіла у Горадні гражданкай; мела уплывы глаўным чынам на сялянства, бо бараніла іх інтэрэсы; за гэта самае і зачынена польскай акупацыйнай уладай. Рэдактар і супрацоўнікі арэштаваны і пасаджаны ў турму.

8) „ВАРТА БАЦЬКАЎШЧЫНЫ“—беларуская вайсковая газета, выдаецца на беларускай і расейскай мовах Штабам аднаго з Асобных Бе-

ларускіх батальёнаў у пазыцыйнай абстаноўке. Вельмі цікавы паказаль пашырэння беларускай свядомасці сярод беларусаў-вайсковых.

9) „ЗВОН“ і „НЕЗАЛЕЖНАЯ БЕЛАРУСЬ“—дзве новых беларускіх газеты, вышадшыя на Бацькаўшчыне пры паляках, заместа некаторых зачыненых палякамі органаў; абедзве газэты моцна сьпіснуты цензурай і у палітычным сэнсе не выяўляюць шчырых настрояў беларускага грамадзянства.

10) „ЧЫРВОНЫ ШЛЯХ“—беларускі бальшэвіцкі штомесячнік, выходзіць на беларускай і расейскай мовах гражданкай у Петраградзе; выдаецца беларускай бальшэвіцкай партыяй, дае некаторыя матэрыялы аб працы беларускіх бальшэвікоў, а глаўным чынам дае, як толькі можа, Беларускіх працаўнікоў на Бацькаўшчыне і на чужыне.

11) „ДЗЯННІЦА“—беларуская бальшэвіцкая газета, выходзіць гражданкай на беларускай мове у Маскве; нічога апрача афіцыйных дэкрэтаў і дакладаў не дае, але дае беларускіх „белагвардзейцаў“ яшчэ больш люта, чым „Чырвоны Шлях“.

12) „KRYNICA“—(„Крыніца“) — орган „Беларускай Хрысціянскай Злучнасці“, ксяндзоўская газета; выходзіць у Вільні лацінкай; найбольш цікава тым, што праз кожную строчку яе выглядае чорная сутана, ліцэмерна закатываючая вочы ў сьвятым экстазе.

Паштовая скрынка.

1. Лявону З. Ці зроблена Вамі выданьне кнігі „Беларусь“, ці не? Не маем вестак.

2. Е. К. Не маем Вашай кнігі аб Усебеларускім Кангрэсе і Народным Сэкрэтарыяце. Вельмі просім пераслаць ў Рэдакцыю. Было—б добра, каб ўсе выдадзеныя ў вашай старонцы беларускія рэчы Вы прыхавалі ў 3-х экзэмплярах для Рэдакцыі.

3. А. Паўловічу. Цэнтральнае Праўленьне Беларускага Культурна-Просветнага Т-ва „Бацькаўшчына“ дастала ад Вас за грошы рукапіс Вашай драмы „Васількі“ і права выдаць гэту рэч коштам Тава рыства, аб чым сьведчыт пакінутая Вамі ў Казначэя Т-ва расписка.

Трэцяга дні мы атрымалі з Вільні гэтую-ж драму, надрукованай ў тыпаграфіі „Промень“.

Ці ня будзеце ласкавы паведаміць нас, што гэта за здарэньне?

4. Р. Суніцы. Збіраемо Вам ўсё, што выходзіць на чужыне на беларускай мове. Просімо рабіць тое-ж і для Рэдакцыі.

Рэдактар—Грыгор Казячы.

Выдавец—Рыжскі Аддзел Беларускага Культурна-Просветнага Т-ва „Бацькаўшчына“.

Пашырайце беларускую кнігу, купляйце

выданьня Беларускага Культурна-Прасьветнаго Таварыства

„БАЦЬКАЎШЧЫНА“

і запісвайцеся ў гэта Таварыства, каб яно магло рабіць новыя выданьня.

„Таварыства імя Ф. Скарыны“

(Часова ў КОЎНІ)

выдала вось якія новыя кнігі:

ЯЗЭП ВАРОНКО.

„Беларуская Справа да Міравой Нарады у Вэрсалі.“

Гістарычна-палітычны нарыс. Кошт. 2 руб.

К. ЕЗАВИТАЎ.

Беларусы і палякі.

Дакументы і факты з гісторыі акупацыі Беларусі палякамі ў 1918 і 1919 г.г. Кошт. 10 мар.

М. ЗАСЕЦКІ.

Міністэрства Беларускіх Спраў

за 10 месяцаў існаваньня. Кароткі нарыс.
Кошт 1 аўксін.

Беларускае Выдавецкае Т-ства „КРЫНІЦА“

ў Вільні (Вострабрамская вул. 9)

выдала і прадае вось якія новыя кнігі:

Л. ГАРЭЦКАЯ. „Родны Край.“

Першая пасля лемантара кніжка да чытаньня.
Кошт 4 рублі.

Л. ЧАРНЯЎСКАЯ.

„Дзяціныя Гульні.“

Сабраньне гульніў з нотамі. Кошт. 1 руб.

МАКСІМ ГАРЭЦКІ.

Невялічкі беларусна-маскоўскі слоўнік.

Рэдакцыя Янкі Станкевіча. Кошт. 7 марак.

„Менскае Асьветнае Выдавецтва“

выдала новую кнігу:

Л. ЧАРНЯЎШЧЫНКА.

„Родны Край.“

Другая пасля лемантара кніга
да чытаньня.

Рэдакцыя Школьнае Камісіі

Беларускага Навуковага Таварыства

Кошт 3 руб. 50 коп.

Беларускае Выдавецкае Таварыства

„ВЕДА“

(Вільня)

выдала новую кнігу:

А. СМОЛІЧ

„Географія Беларусі“.

Рэдакцыя Школьнае Камісіі Беларускага
Навуковага Таварыства.

Кошт 10 марак.

„ЗОРКА“ Беларускае Выдавецтва „ЗОРКА“ (у КІЕВІ)

ВЫДАЛА НОВУЮ КНИГУ:

„Дыямэнтны Беларускаго прыгожаго пісьмекства“.

Ношт 5 рублёў.